

BIBLIOGRAFIA

- AGUELO, J. (1992). «Una aproximació als estudis sobre Sant Cugat del Vallès. Prehistòria i Antiguitat». *Gausac* [Sant Cugat del Vallès], núm. 1, p. 17-19.
- (1996). «Ibers, romans, visigots i musulmans a l'extrem sud-occidental del Vallès». *Gausac* [Sant Cugat del Vallès], núm. 9, p. 29-49.
- AGUELO, J.; CARRERAS, C.; HUERTAS, J. (2006). «L'ocupació altimperial del solar del mercat de Santa Caterina. Un possible centre productor ceràmic». *Quarhis* [Barcelona], núm. 2, p. 60-73.
- AGUELO, J.; HUERTAS, J.; PUIG, F. (2005). «Santa Caterina de Barcelona: assaig d'ocupació i evolució». *Quarhis* [Barcelona], núm. 1, p. 12-43.
- AGUELO, J.; SINER, A. G.; VELASCO, C. (2008). «La villa de Can Picanyol (Sant Cugat del Vallès, Vallès Occidental)». A: *Actes del simposi «Les vil·les romanes a la Tarraconense: implantació, evolució i transformació. Estat actual de la investigació del món rural en època romana»*. Barcelona: Museu d'Arqueologia de Catalunya, 2008, p. 133-138.
- AGUILAR, C. (2005). «Denominació d'origen *Lauronensis*. El vi del Vallès en època romana». *Lauro* [Granollers], núm. 29, p. 5-12.
- AGUILERA, A. (1998). «Análisis multivariable: una nueva vía para la caracterización cerámica». *Pyrenae* [Barcelona], vol. 29, p. 117-134.
- ALMIRALL, J. (1975). «Sobre un forn ibero-romà a Castellterçol». *Informació Arqueològica* [Barcelona], núm. 18, p. 166-169.
- ÁLVAREZ, M. B. (2007). *Memòria de la intervenció arqueològica a Sant Pau de Riu-Sec*. [Inèdit]
- ÁLVAREZ, M. C.; CARRERAS, C. (1996). «Les antefixes romanes del Vallès». *Arraona: Revista d'Història* [Sabadell], núm. 19, p. 9-24.
- AMAR, G.; LIOU, B. (1984). «Les estampilles sur amphores du golfe de Fos». *Archaeonautica* [París], núm. 4, p. 145-211.
- ANTEAS (1995). *Anse de Montfort, Narbonne, Aude. Rapport du sondage*. Narbonne: Association Narbonnaise de Travaux et d'Études Archéologiques Subaquatiques, p. 18-27.
- ANTEQUERA, F.; FERRER, C. (2004). *Memòria de la intervenció arqueològica al jaciment de Torrebonica (Terrassa, Vallès Occidental)*. Gener-maig 2002. Febrer 2003. [Inèdit]
- ANTEQUERA, F.; RIGO, A.; PADRÓS, P.; VÁZQUEZ, D. (2010). «El suburbium occidental de Baetulo». A: *Las áreas suburbanas en la ciudad histórica: Topografía, usos, función*. Còrdova, p. 173-210.
- ANTEQUERA, F.; VÁZQUEZ, D.; RIGO, A. (2011). «Desenvolupament urbà i industrial extramurs de Baetulo: ocupació republicana, centre productor amfòric i necròpolis altimperials». *Tribuna d'Arqueologia 2009-2010* [Barcelona], p. 265-294.
- AQUILUÉ, X.; PARDO, J. (1990). «La vil·la romana de Can Martí (Samalús, Vallès Oriental)». *Cypsela* [Girona], núm. VIII, p. 87-100.
- ARANEGUI, C. (2002). «Las ánforas de la marca ΜΑΓΩΝ». A: *Vivre, produire et échanger: Reflets méditerranéens: Mélanges offerts à Bernard Liou*. Montagnac: Monique Mergoïl, p. 409-416.
- ARMENTANO, N. (2008). *Estudis antropològics: Necròpolis de camps de Can Colomer*. [Inèdit]
- ARNAUD, P. (2005). *Les routes de la navigation antique: Itinéraires en Méditerranée*. París: Errance.
- ARRAYÁS, I. (2005). *Morfología histórica del territorio de Tarraco (ss. III - I aC)*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- (2007). «Al voltant de la romanització del nord-est de la península Ibèrica. Reflexions sobre l'organització territorial i els fluxos comercials». *Pyrenae* [Barcelona], vol. 38, núm. 2, p. 42-72.
- ARRAYÁS, I.; CORTADELLA, J.; ÑACO, T.; OLESTI, O.; PRIETO, A. (2001). «Civitas y urbs en el nordeste hispánico: algunas reflexiones». A: *Actas del I Congreso Internacional de Historia Antigua: «La Península Ibérica hace 2.000 años»*. Valladolid: Universidad de Valladolid, p. 311-317.
- ARRIZABALAGA, A.; PARDO, J.; SADURNÍ, J. (1984). *Els orígens de Granollers i del Vallès Oriental*. Granollers: Caixa d'Estalvis de Catalunya.
- ARTIGUES, P. L.; BLASCO, M.; RIU-BARRERA, E.; SARDÀ, M. (1997). «Les excavacions al monestir de Sant Cugat del Vallès (1993-1994)». *Tribuna d'Arqueologia 1995-1996* [Barcelona], p. 99-120.

- ARTIGUES, P. L.; BLASCO, M.; RIU-BARRERA, E.; SARDÀ, M. (2005). «Les excavacions arqueològiques al monestir de Sant Cugat del Vallès o d'Octavià (1993-1994). La fortalesa romana, la basílica i la implantació del monestir». *Gausac* [Sant Cugat del Vallès], núm. 10, p. 15-76.
- ARTIGUES, P. L.; BRAVO, P.; HINOJO, E. (2007). «Excavacions arqueològiques a Can Gambús 2, Sabadell (Vallès Occidental)». *Tribuna d'Arqueologia 2006-2007* [Barcelona], p. 111-140.
- ARTIGUES, P. L.; RIGO, A. (2002). *Castellarnau (Sabadell). Evolució d'un nucli rural del segle I aC al VI dC*. Sabadell: Museu d'Història de Sabadell. (Quaderns d'Arqueologia de Sabadell; 2).
- ASENSIO, D.; BELARTE, C.; SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. (1998). «Paisatges ibèrics. Tipus d'assentaments i formes d'ocupació del territori a la costa central de Catalunya durant el període ibèric ple». *Saguntum: Papeles del Laboratorio de Arqueología de Valencia* [València], vol. 1: *Los iberos, príncipes de Occidentes. Las estructuras de poder en la sociedad ibérica*, p. 373-385.
- ASENSIO, D.; FRANCÈS, J.; FERRER, C.; GUÀRDIA, M.; SALA, Ò. (2000-2001). «Resultats de la campanya de 1998/1999 i estat de la qüestió sobre el nucli laietà del Turó de Ca n'Olivé (Cerdanyola, Vallès Occidental)». *Pyrenae* [Barcelona], núm. 31-32, p. 163-199.
- (2001). «Formes d'ocupació del territori i estructuració econòmica al sud de la Laietània». A: *Territori polític i territori rural durant l'edat del ferro a la Mediterrània occidental: Actes de la taula rodona celebrada a Ullastret*. Girona: Museu d'Arqueologia de Catalunya. (Monografies d'Ullastret; 2), p. 227-251.
- ASTRUC, M. (1951). «La necròpolis de Villaricos». *Informes y Memorias de la Junta Superior de Excavaciones y Antigüedades* [Madrid], núm. 25.
- AULADELL, J. (1992). «Notes preliminars sobre la vil·la de Can Boada Vell (Palau de Plegamans, Vallès Occidental)». *Limes*, núm. 2, p. 76-81.
- (1995). «Uns primers colons romans a Boada Vell». *Quatrempins: Quaderns de Cultura* [Palau-Solità i Plegamans], núm. 9, p. 13-17.
- BACARIA, A.; PARDO, J. (1993). «Can Terrés, la Garriga». A: CATALUNYA. SERVEI D'ARQUEOLOGIA. *Època romana, antiguitat tardana: Anuari d'intervencions arqueològiques 1982-1989: Campanyes 1982-1989*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, p. 284-285.
- BALIL, A. (1953). «La fecha de los vasos de Vicarello». *Archivo Español de Arqueología*, núm. xxvi, p. 187-189.
- BALLART, J.; VILLANUEVA, J. (1984). *Resum de la història de Caldes de Montbui*. 2a ed. Caldes de Montbui: Ajuntament de Caldes de Montbui.
- BARRASSETAS, E. (1993). «Camí de la serra de Can Valls, Palau de Plegamans». A: CATALUNYA. SERVEI D'ARQUEOLOGIA. *Època romana, antiguitat tardana: Anuari d'intervencions arqueològiques 1982-1989: Campanyes 1982-1989*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, p. 281.
- (1994). «Les restes d'època romana i de l'antiguitat tardana del jaciment de la Bòbila Madurell». *Arraona: Revista d'Història* [Sabadell], núm. 15, p. 63-70.
- (1996). *Memòria de la intervenció arqueològica a la plaça de l'Església i carrers d'Asensi Vega, de Barcelona i de Sant Pere (Caldes de Montbui, Vallès Oriental)*. Febrer, març i maig de 1995. [Inèdit]
- BARRASSETAS, E.; CARBONELL, E.; MARTÍNEZ, J. (1993). «El jaciment romà del Poble Sec de Sant Quirze del Vallès. Vallès Occidental». *Tribuna d'Arqueologia 1991-1992* [Barcelona], p. 103-109.
- BARRASSETAS, E.; MARTÍN, A.; PALET, J. M. (1992). «Les ocupacions d'època romana i medieval de l'Aiguacuit. Excavacions 1989-1990». *Tribuna d'Arqueologia 1990-1991* [Barcelona], p. 116-122.
- (1993). «L'Aiguacuit, Terrassa». A: CATALUNYA. SERVEI D'ARQUEOLOGIA. *Època romana, antiguitat tardana: Anuari d'intervencions arqueològiques 1982-1989: Campanyes 1982-1989*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, p. 270.
- (1994). *La vil·la romana de l'Aiguacuit (Terrassa, Vallès Occidental)*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- BARRASSETAS, E.; MONLEÓN, A. (1994). *Memòria de la intervenció arqueològica al jaciment Mas Manolo. Caldes de Montbui*. [Memòria d'excavació inèdita dipositada al Servei d'Arqueologia de la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya]
- (1995). «Intervenció arqueològica al jaciment romà del Mas Manolo (Caldes de Montbui, Vallès Oriental)». *Tribuna d'Arqueologia 1993-1994* [Barcelona], p. 87-94.
- BARRASSETAS, E.; OLIVARES, D.; SÁNCHEZ, E. (1997). «El jaciment de Can Rossell (Llinars del Vallès), segle I aC». *Lauro* [Granollers], núm. 13, p. 5-12.
- BARRASSETAS, E.; REVILLA, E. (2004). «El forn romà de Can Banús II (Santa Perpètua de Mogoda, Vallès Occidental)». A: *Actes de les Jornades d'Arqueologia i Paleontologia 2001*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, p. 566-574.
- BARRIAL, O.; FRANCÈS, J. (1992). «Restes romanes al carrer de Canaletes». *Limes* [Cerdanyola del Vallès], núm. 2, p. 83-86.
- BATISTA, R. (1974). «Los restos de la vía romana de Parpers en el término municipal de Argentona». *Miscelánea arqueológica. XXV Aniversario de los Cursos Internacionales en Ampurias (1947-1971)*. Vol. I. Barcelona: Diputació de Barcelona, p. 125-133.
- BAXTER, M. J.; BEARDAH, C. C.; WRIGHT, R. V. S. (1997). «Some archaeological applications of kernel density estimates». *Journal of Archaeological Science*, vol. 24, p. 347-354.
- BEAMUD, E. (2008). *Estudi arqueomagnètic dels forns de Can Colomer (Terrassa)*. [Inèdit]
- BELMONTE, C.; GUÀRDIA, J.; MORET, L. (2008). «La vil·la romana de Ca n'Oriol: l'evolució d'una petita explotació agrícola entre els segles I i VI dC». *Identitats de Rubí* [Rubí], núm. 5, p. 5-13.
- BELTRÁN, M. (1987). «El comercio del vino antiguo en el valle del Ebro». A: *El vi a l'antiguitat: Economia, producció i comerç al Mediterrani occidental. I Col·loqui d'Arqueologia Romana. Actes*. Badalona: Museu de Badalona. (Monografies Badalonines; 9), p. 51-54.
- BELTRÁN DE HEREDIA, J. (dir.) (2001). *De 'Barcino' a 'Barcino' (segles I-VII): Les restes arqueològiques de plaça del Rei, Barcelona*. Barcelona: Museu d'Història de Barcelo-

- na: Ajuntament de Barcelona: Institut de Cultura de Barcelona.
- BERGÉ, A. (1990). «Les marques sur amphores Pascual 1 de Port-la-Nautique». *Cahiers d'Archéologie Subaquatique* [Frejús], núm. 9, p. 131-201.
- BERNI, P. (1996). «*Instrumentum domesticum* romà del Museu Episcopal de Vic. La col·lecció de segells en àmfora, tegula i morter». *Pyrenae* [Barcelona], vol. 27, p. 311-326.
- (2016). «Sellos». A: CARRERAS, C.; BERG, J. van den (ed.). *Amphorae from Kops Plateau. Trade and supply to the Lower-Rhine land from the Augustan period to AD 69/70*. Oxford: Archaeopress Publishing. (Archaeopress Roman Archaeology; 20), p. 189-282.
- BERNI, P.; CARRERAS, C. (2001). «El circuit comercial de *Barcino*: reflexions al voltant de les marques amfòriques». *Faventia* [Bellaterra], núm. 23, fasc. 1, p. 103-129.
- (2009). «Les marques d'àmfores importades o d'altres àrees de la Tarraconense». A: CARRERAS MONFORT, C.; GUITART I DURAN, J. (ed.). '*Barcino*' I. *Marques i terrisseries d'àmfores al pla de Barcelona*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Institut Català d'Arqueologia Clàssica, p. 45-62.
- (2013). «Corpus epigràfic de segells en àmfora, *dolia*, *tegulae* i gerres de ceràmica». A: CARRERAS MONFORT, C.; LÓPEZ MULLOR, A.; GUITART I DURAN, J. (ed.). '*Barcino*' II. *Marques i terrisseries d'àmfores al Baix Llobregat*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Institut Català d'Arqueologia Clàssica, p. 127-286.
- BERNI, P.; CARRERAS, C.; REVILLA, V. (1998). «Sobre dos nuevos Corneli del vino tarraconense». *Laietania* [Mataró], núm. 11, p. 111-123.
- BERNI, P.; CLARIANA, J. F.; JÁRREGA, R. (2013). «Una nueva marca de ánfora de la forma Tarraconense 1 procedente de la comarca del Vallés Oriental (Barcelona)». *Boletín Ex Officina Hispana*, núm. 4, p. 22-23.
- BERNI, P.; OLESTI, O.; CARRERAS, C. (2005). «La gens *Licina* y el noreste peninsular. Una aproximación al estudio de las formas de propiedad y gestión de un rico patrimonio familiar». *Archivo Español de Arqueología*, núm. 78, p. 167-178.
- BERTHAULT, F. (2009). «Les amphores de Bordeaux-Chapeau-Rouge; étude sur les relations commerciales de Burdigala au début de l'Empire». *Aquitania*, núm. 25, p. 143-197.
- BLANC-BIJON, V.; CARRÉ M. B.; HESNARD, A.; TCHERNIA, A. (1998). *Recueil de timbres sur amphores romaines II (1989-1990 et compléments 1987-1988)*. Ais de Provença: Publications de l'Université de Provence.
- BLÁZQUEZ, J. M. (1997). «Vías e itinerarios: de la antigüedad a la Hispania romana». A: ABÁSOLO, J. A. (ed.). *Viaje por la historia de nuestros caminos*. Madrid: Fomento de Construcciones y Contratas, p. 5-67.
- BLOCH, H. (1947). «The roman brick-stamps not published in volume XV 1 of the "Corpus Inscriptionum Latinarum"». *Harvard Studies in Classical Philology*, vol. 56/57, p. 1-128.
- BONINO, M. (1984). «La tecnica costruttiva navale romana. Esempi e tipi dell'Italia settentrionale». A: *Plinio, i suoi luoghi, il suo tempo*. Como: Società Archeologica Comense, p. 187-226.
- (1988). «L'attività navale in età protostorica». *Studi e Documenti di Archeologia*, núm. 4, p. 69-78.
- BONSOR, G. E. (1931). *The archaeological expedition along the Guadalquivir*. Nova York: The Hispanic Society of America.
- BORRELL, M.; FIGUERES, N.; LLINÀS, J.; MALLORQUÍ, E.; MERINO, J. (2005). *Deu llegües de pols i roderes: El camí ral de Girona a Tordera*. Girona: Centre d'Estudis Selvatans.
- BOSIO, L. (1983). *La Tabula Peutingeriana: Una descrizione pittorica del mondo antico*. Rimini: Maggioli.
- BOUZA VILA, J. [et al.] (2002). *Història termal de Caldes de Montbui*. Caldes de Montbui: Ajuntament de Caldes de Montbui.
- BRUGUERA, R.; GARCIA, D.; ROS, À. (2004). *El poblat ibèric de la Torre dels Encantats*. Arenys de Mar: Museu d'Arenys de Mar.
- BRUN, J. P. (2004). *Archéologie du vin et de l'huile: De la préhistoire à l'époque hellénistique*. París: Errance.
- (2009). «Les chais de la côte de la Tarraconaise». A: *El vi tarraconense i laietà: abir i avui*. Tarragona: Institut Català d'Arqueologia Clàssica. (Documenta; 7), p. 17-20.
- BULLIOT, J. G. (1899). *Fouilles du Mont-Bewvray (ancienne Bibracte)*. Saint-Étienne.
- BUONOPANE, A.; BRAITO, S. (2014). *Instrumenta inscripta V. Signacula ex aere. Aspetti epigrafici, archeologici, giuridici, prosopografici, collezionistici. Atti del Convegno (Verona, 2012)*. Roma.
- CABALLÉ, G. (2003). «La intervenció arqueològica al polígon de Sant Joan Nord. L'evolució d'un espai d'explotació agrària des del període del Bronze fins a època romana». *Gausac* [Sant Cugat del Vallès], núm. 23, p. 25-34.
- CALLENDER, M. H. (1965). *Roman amphorae (with an index of stamps)*. Londres: Oxford University Press.
- CALZOLARI, M. (1997). «I toponimi fondiari romani della regio VIII augustea. Il contributo della documentazione medievale». A: *L'Emilia in età romana: Ricerche di topografia antica*. Mòdena: Aedes Muratoriana, p. 97-159.
- CARBONELL, E.; FOLCH, J. (1998). «La producció de vi i d'àmfores a la vil·la de Can Feu». A: *El vi a l'antiguitat: Economia, producció i comerç al Mediterrani occidental. II Col·loqui Internacional d'Arqueologia Romana. Actes*. Badalona: Museu de Badalona. (Monografies Badaloneses; 14), p. 289-293.
- CARBONELL, E.; FOLCH, J.; MARTÍNEZ, A. (1989). *El jaciment ibèric i romà de Can Feu. Memòria d'excavacions*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Servei d'Arqueologia.
- (1991). «Notícia de les excavacions al jaciment ibèric i romà de Can Feu (Sant Quirze del Vallès). Campanyes de 1987-1988». *Limes* [Cerdanyola del Vallès], núm. 1, p. 151-154.
- (1993). «Can Feu, Sant Quirze del Vallès». A: CATALUNYA. SERVEI D'ARQUEOLOGIA. *Època romana, antiguitat tardana: Anuari d'intervencions arqueològiques 1982-1989: Campanyes 1982-1989*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, p. 279.
- (1995). «Recent work on villas around Ampurias, Girona and Barcelona. La villa de Can Feu (Sant Quirze del Vallès, Barcelona)». *Journal of Roman Archaeology* [Portsmouth], núm. 8, p. 297-230.

- CARLSEN, J. (1995). *Vilici and Roman estate managers until AD 284*. Roma: L'Erma di Bretschneider.
- CARLÚS, X. (1993). «Can Castelló: un nou jaciment romà a Cerdanyola del Vallès». *Limes* [Cerdanyola del Vallès], núm. 3, p. 81-89.
- CARRERAS, C. (1994). *Una reconstrucció del comerç en ceràmiques: la red de transportes en Britannia*. Barcelona: Servei del Llibre L'Estaqüerot.
- (2009a). «Les marques d'àmfores produïdes als tallers de Barçino». A: CARRERAS MONFORT, C.; GUITART I DURAN, J. (ed.). *'Barçino' I. Marques i terrisseries d'àmfores al pla de Barcelona*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Institut Català d'Arqueologia Clàssica, p. 21-44.
- (2009b). «Del Mújal a Xanten: noves visions del comerç romà de vi de la Tarraconense». A: *El vi tarraconense i laietà: ahir i avui*. Tarragona: Institut Català d'Arqueologia Clàssica. (Documenta; 7), p. 167-178.
- CARRERAS, C.; BERNI, P. (1998). «Producció de vi i àmfores tardanes del NE de la Tarraconense». A: *El vi a l'antiguitat: Economia, producció i comerç al Mediterrani occidental. II Col·loqui Internacional d'Arqueologia Romana*. Actes. Badalona: Museu de Badalona. (Monografies Badalonines; 14), p. 270-276.
- (2002). «Microspatial relationships in the Laietanian wine trade: shipwrecks, amphora stamps and workshops». A: RIVET, L.; SCIALLANO, M. (ed.). *Vivre, produire et échanger: Reflets méditerranéens: Melanges offerts à Bernard Liou*. Montagnac: Monique Mergoil, p. 359-369.
- CARRERAS, C.; ESCUDERO, F. A.; GALVE, P. (2016a). «Las ánforas de la calle Reconquista (Zaragoza) frente a las inundaciones de la Huerva». A: *Amphorae ex Hispania: paisajes de producción y consumo. III Congreso Internacional de la Sociedad de Estudios de la Cerámica Antigua (SECAH) - Ex Officina Hispana* (Tarragona, 10-13 de setembre 2014). Tarragona: Institut Català d'Arqueologia Clàssica, p. 225-240.
- CARRERAS, C.; FUNARI, P. P. A. (1998). *Britannia y el Mediterráneo: estudios sobre el abastecimiento de aceite bético y africano en Britannia*. Barcelona: Servei de Publicacions de la Universitat de Barcelona.
- CARRERAS, C.; MARTÍN, A.; PERA, J.; RODRIGO, E. (2016b). «Las ánforas de Brindisi en la Hispania Citerior. Pautas de distribución y consumo». *Saguntum: Papeles del Laboratorio de Arqueología de Valencia* [València], vol. 48, p. 103-122.
- CARRERAS, C.; OLESTI, O. (2002). «Denominació d'origen M. Porci: reflexions al voltant d'una marca d'àmfora tarraconesa». *Laietania* [Mataró], núm. 13, p. 177-190.
- CARRERAS, C.; SOTO, P. de (2010). *Memoria histórica de la movilidad en la península Ibérica: redes de transporte en SIG*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.
- CARRERAS CANDI, F. (1895). *Lo castell de la Roca del Vallès, estudi històric documentat*. Barcelona: L'Avenç.
- CASAS, J. (1979). «Aproximació a l'estudi de la via Augusta a les comarques de Girona (II)». *Revista de Girona* [Girona], núm. 88, p. 109-118.
- CASAS, M. T. (1987). «Estudi preliminar: les àmfores de la vil·la de la Salut (Sabadell)». *Arraona: Revista d'Història* [Sabadell], núm. 1, p. 15-26.
- CASAS, M. T.; COLL, J.; ELBAILE, M. I.; FONT, X.; MAZAIRA, L.; MORO, A. (1993). «Can Jofresa, Terrassa». A: CATALUNYA. SERVEI D'ARQUEOLOGIA. *Època romana, antiguitat tardana: Anuari d'intervencions arqueològiques 1982-1989: Campanyes 1982-1989*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, p. 269.
- CASAS, M. T.; COLL, J.; MORO, A. (1985). «La vil·la romana de Can Jofresa, unes restes que cal conservar». *Al Vent*, [Terrassa] núm. 85, p. 29-32.
- (1986). «El complex industrial romà de Can Jofresa (Terrassa, Vallès Occidental)». *Tribuna d'Arqueologia 1985-1986* [Barcelona], p. 69-74.
- CASSON, L. (1965). «Harbour and river boats of ancient Rome». *The Journal of Roman Studies*, núm. 5, p. 33-39.
- (1971). *Ships and seamanship in the ancient world*. Princeton: Princeton University Press.
- CASTELLANO, A.; GIMENO, H.; STYLOW, A. U. (1999). «Signacula. Sellos romanos en bronce del Museo Arqueológico Nacional». *Boletín del Museo Arqueológico Nacional*, núm. 17, p. 59-95.
- CASTELLVI, G.; PÉZIN, A.; KOTARBA, J.; COMPS, J.-P. (1997). *Voies romaines du Rhône à l'Ébre: via Domitia et via Augusta*. París: Éditions de la Maison des Sciences de l'Homme.
- CASTELLVI, G.; NOLLA, J. M.; RODÀ, I. (2008). *Le Trophée de Pompée dans les Pyrénées (71 avant J. C.). Col de Pannissars. Le Perthuis, Pyrénées orientales (France). La Jonquera, Haut Empordan (Espagne)*. París: CNRS.
- CATALUNYA. SERVEI D'ARQUEOLOGIA (1993). *Època romana, antiguitat tardana: Anuari d'intervencions arqueològiques 1982-1989: Campanyes 1982-1989*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, p. 286-289.
- CELA, X.; GARCÍA, J.; MARTÍN, A. (2000). «Nuevas aportaciones sobre la romanización en el territorio de Iluro». *Empúries* [Barcelona], núm. 52, p. 29-54.
- CEPAS, A. (1997). *Crisis y continuidad en la Hispania del siglo III*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
- CERDÀ MELLADO, J. A.; GARCÍA ROSELLÓ, J.; MARTÍ GARCÍA, C.; PUJOL DEL HORNO, J.; PERA I SERN, J.; REVILLA CALVO, V. (1998). *El 'cardo maximus' de la ciutat romana d'Iluro' (Hispania Tarraconensis)*. Vol. I. Mataró: Museu Comarcal del Maresme. (Laietania; 10)
- CHIC, G. (1985). *Epigrafía anfórica de la Bética I: Las marcas impresas en el barro sobre ánforas olearias (Dressel 19, 20 y 23)*. Sevilla: Universidad de Sevilla.
- CHORÉN, J.; SALVADÓ, I. (2010). *Intervenció arqueològica a la vil·la romana de Can Noguera (la Garriga, Vallès Oriental)*. Agost-setembre 2010. [Memòria inèdita]
- CLARIANA, F. (1990). «Aproximación a la red viaria de la comarca del Maresme». A: *Simposio sobre la red viaria en la Hispania romana* (Tarazona, 1987). Saragossa: Institución Fernando el Católico, p. 113-129.
- CLAVEL, M. (1970). *Beziers et son territoire dans l'Antiquité*. París: Les Belles Lettres.
- CODINA, D.; ARTIGUES, P. L. (2007). *Memòria de la intervenció arqueològica a Can Gambús 3, Sabadell, Vallès Occidental. Campanya: juliol 2005 - juliol 2006*. Barcelona. [Memòria dipositada al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya]

- COLL, J. M. (2004). «La Soleia del Cosidor (Castellar del Vallès, Vallès Occidental)». A: *Actes de les Jornades d'Arqueologia i Paleontologia 2001: Comarques de Barcelona 1996-2001*. Vol. 1. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, p. 297-302.
- COLL, J. M.; ROIG, J. (2004). «Intervenció arqueològica a l'església de Sant Salvador de Polinyà: Polinyà, Vallès Occidental». A: GENERA, M. (ed.). *Actes de les Jornades d'Arqueologia i Paleontologia 2001: Comarques de Barcelona 1996-2001*. Vol. 3. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, p. 720-735.
- COLLS, D. (1986). «Les amphores léetaniennes de l'épave Cap Béar III». *Revue des Études Anciennes* [París: De Boccard], núm. LXXXVIII: *Hommage à Robert Etienne*, p. 201-213.
- COMAS, M. (1985). *Baetulo: Les àmfors*. Badalona: Museu de Badalona.
- (1997). *Baetulo: Les marques d'àmfora*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- COMAS, M.; CARRERAS, C. (2008). «Les àmfors de la Laietàània: estat de la qüestió». A: *La producció i el comerç de les àmfors de la província 'Hispania Tarraconensis': Homenatge a Ricard Pascual i Guasch*. Barcelona: Museu d'Arqueologia de Catalunya. (Monografies del Museu d'Arqueologia de Catalunya; 8), p. 177-188.
- COMAS, M.; MARTÍNEZ, V. (2015). «Productores y mercadores de Baetulo (Badalona). Las ánforas vinarias y la epigrafía asociada». A: MARTÍNEZ, V. (ed.). *La difusión comercial de las ánforas vinarias de Hispania Citerior - Tarraconensis (s. I aC - I dC)*. Oxford: Archaeopress Archaeology. (Archaeopress Roman Archaeology; 4), p. 125-146.
- CONTINO, A.; D'ALESSANDRO, L.; LUCCHERINI, F.; MASTRODONATO, V.; TANGANELLI, R. (2013). «Anfore Dressel 2-4 "Tarraconensi" a Roma: ricerche epigrafiche dal sito del Nuovo Mercato Testaccio. Dati preliminari». A: *Hornos, talleres y focos de producción alfarera en Hispania*. Tom 2. Cadix: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Cádiz. (Monografías Ex Officina Hispania; 1), p. 333-350.
- COROMINES, J. (1989-1997). *Onomasticon Cataloniae*. Barcelona: Curial: Caixa de Pensions «La Caixa». 8 v.
- CORSI-SCIALLANO, M.; LIOU, B. (1985). «Les épaves de Tarraconaise à chargement d'amphores Dressel 2-4». *Archaeonautica* [París], núm. 5.
- CUOMO DI CAPRIO, N. (1971-1972). «Proposta di classificazione delle fornaci per ceramica e laterici nell'area italiana. Dalla preistoria a tutta l'epoca romana». *Sibrium*, núm. 1, p. 371-461.
- (2007). *Ceramica in archeologia 2: Antiche tecniche di lavorazione e moderni metodi d'indagine*. Roma: L'Erma di Bretschneider.
- DE SALVO, L. (1992). *Economia privata e pubblici servizi nell'Imperio romano: I corpora navicularium*. Messina: Samperi.
- DEDET, B.; SALLES, J. (2013). «L'Ermitage d'Alès (Gard): un oppidum-marché du Ier siècle avant J.-C. et la question des antécédents de la voie cévenole». A: OLMER, F. (ed.). *Itinéraires des vins romains en Gaule: IIIe-Ier siècles avant J.-C.* Lattes: CNRS, p. 23-38.
- DEMAN, A. (1987). «Réflexions sur la navigation fluviale dans l'antiquité romaine». A: HACKENS, T.; MARCHETTI, P. (ed.). *Histoire économique de l'antiquité*. Lovaina: Séminaire de Numismatique Marcel Hoc, p. 79-106.
- DRESSSEL, H. (1899). *Corpus Inscriptionum Latinarum*. Vol. XV: *Inscriptiones Urbis Romae Latinae. Instrumentum Domesticum, pars 2, fasc. 1*. Berlin.
- DUNCAN-JONES, R. p. (1973). *The economy of the Roman Empire: Quantitative studies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- EHMIG, U. (2003). *Der römischen Amphoren aus Mainz. Möhnesee*: Bibliopolis. (Frankfurter Archäologische Schriften; 4)
- ENRICH, J.; ENRICH, J. (1981). «Un hipocaust a Santa Margarida de Montbui (Anoia)». *Informació Arqueològica* [Barcelona], núm. 36-37 (maig-desembre), p. 180-192.
- ENRICH, R. (1993). «La Salut, Sabadell». A: CATALUNYA. SERVEI D'ARQUEOLOGIA. *Època romana, antiguitat tardana: Anuari d'intervencions arqueològiques 1982-1989: Campanyes 1982-1989*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, p. 272.
- ESTRADA, J. (1955). *Síntesis arqueològica de Granollers y sus alrededores*. Granollers: Museu de Granollers.
- (1969). *Vías y poblamiento romanos en el territorio del área metropolitana de Barcelona*. Barcelona: Comisión de Urbanismo de Barcelona.
- (1997). «El itinerario de los Vasos Apolinales en el trayecto de Girona a Tarragona». A: CASTELLVÍ, G.; PÉZIN, A.; KOTARBA, J.; COMPS, J.-P. *Voies romaines du Rhône a l'Èbre: via Domitia et via Augusta*. París: Éditions de la Maison des Sciences de l'Homme. (Documents d'Archéologie Française; 61), p. 149-156.
- ESTRADA, J.; VILLARONGA, L. (1967). «La Lauro monetal y el hallazgo de Cànoves (Barcelona)». *Empúries* [Barcelona], núm. 29, p. 135-194.
- ÉTIENNE, R.; MAYET, F. (2004). *L'huile hispanique: Corpus des timbres sur amphores Dressel 20*. París: De Boccard.
- FABRE, G.; MAYER, M.; RODÀ, I. (1984). *Inscriptions romaines de Catalogne*. Vol. I: *Barcelone (sauf Barcino)*. París: De Boccard. (IRC, I)
- (1985). *Inscriptions romaines de Catalogne*. Vol. II: *Lérida*. París: De Boccard. (IRC, II)
- (1997). *Inscriptions romaines de Catalogne*. Vol. IV: *Barcino*. París: De Boccard. (IRC, IV)
- (2002). *Inscriptions romaines de Catalogne*. Vol. V: *Suppléments aux volumes I-IV et Instrumentum Domesticum*. París: De Boccard. (IRC, V)
- FERNÁNDEZ, L.; RIBÉ, G.; ROIG, A. (1988). «Localització del jaciment romà de Can Bonvilar, Terrassa. Prospeccions 1986». *Arraona: Revista d'Història* [Sabadell], núm. 2, p. 81-86.
- FERNÁNDEZ, M. J.; PIERA, J. (2013). *Memoria del control arqueológico de las obras del proyecto «Autovía orbital de Barcelona B-40 tramo de Viladecavalls a Terrassa Nord, del Pk 0+000 al 4+800»*. [Memòria inèdita]
- FERRER, J. (2012). «La lengua de las leyendas monetales ibéricas». A: SINER, A. G. (ed.). *La moneda de los iberos: 'Ilturo' y los talleres layetanos*. Mataró, p. 28-43.
- (2013). «MLTUNSOR: un nou model de segell ibèric procedent de Ca l'Estrada (Canovelles, Barcelona)». *Saguntum: Papeles del Laboratorio de Arqueología de Valencia* [València], vol. 45, p. 161-169.

- FINKIELSZTEJN, G. (2001). *Chronologie détaillée et révisée des éponymes amphoriques rhodiens, de 270 à 108 av. J.-C. environ. Premier bilan*. Oxford: Archaeopress. (BAR International Series; 990)
- FLORES, A. (2014). *Las ánforas de Barcino en el Alto Imperio: los envases del C/ Ample, 1*. Treball de fi de màster. UAB-ICAC-URV. [Inèdit]
- FLÓREZ, M. (2010). *Dinàmica dels assentaments i estructuració del territori a la Laietània interior. Estudi del Vallès Oriental de l'època ibèrica a l'alta edat mitjana*. Tesis doctoral. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- FLÓREZ, M.; PALET, J. M. (2012). «Análisis arqueomorfológico y dinámica territorial en el Vallés Oriental (Barcelona) de la protohistoria (s. VI-V aC) a la alta edad media (s. IX-X)». *Archivo Español de Arqueología* [Madrid], núm. 85, p. 167-192.
- FLÓREZ, M.; RODÀ, I. (2014). «Las vías romanas en Cataluña: el caso del Vallès Oriental (Barcelona)». A: *De Rome a 'Lugdunum' des Convènes*. Pessac: Ausonius, p. 247-262.
- FOLCH, J. (1993). «Can Pòlit, Rubí». A: CATALUNYA. SERVEI D'ARQUEOLOGIA. *Època romana, antiguitat tardana: Anuari d'intervencions arqueològiques 1982-1989: Campanyes 1982-1989*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, p. 275.
- FOLCH, J.; MENÉNDEZ, X.; MIRÓ, C.; PUCHE, J. M.; REVILLA, E.; SORRIBES, E. (1988). «El poblat ibèric de Torre Roja i el conjunt termal de Caldes de Montbui (Vallès Occidental)». *Tribuna d'Arqueologia 1987-1988* [Barcelona], p. 153-162.
- FOLCH, J.; MONLEÓN, A.; SAULA, O. (1990). *Memòria de l'excavació d'urgència: Antic Institut Manolo Hugué. (Caldes de Montbui, Vallès Oriental). 3 de setembre al 30 de novembre de 1990*. Vol. 2. Caldes de Montbui.
- (1991). *Memòria de l'excavació d'urgència: Antic Institut Manolo Hugué (Caldes de Montbui, Vallès Oriental). Setembre-novembre de 1990*. [Inèdit]
- FORTÓ, A.; MAESE, X. (2012). «La Torre Roja: un jaciment ibèric i medieval (Caldes de Montbui, Vallès Oriental; Sentmenat, Vallès Occidental)». *Tribuna d'Arqueologia 2009-2010* [Barcelona], p. 113-152.
- FORTÓ, A.; MARTÍNEZ, P.; MUÑOZ, V. (2005). «Intervenció arqueològica a Ca l'Estrada. Primers resultats». *Lauro* [Granollers], núm. 28, p. 5-16.
- (2006). «Ca l'Estrada (Canovelles, Vallès Oriental): un exemple d'ocupació de la plana vallesana des de la prehistòria a l'alta edat mitjana». *Tribuna d'Arqueologia 2004-2005* [Barcelona], p. 46-70.
- FRANCÈS, J. (2007). *Els Mallols: Un jaciment de la plana del Vallès entre el Neolític i l'antiguitat tardana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- FRANCÈS, J. (coord.) (2002). *Limes* [Cerdanyola del Vallès], núm. 8: *L'assentament ibèric de la Facultat de Medicina de la UAB (Cerdanyola del Vallès)*.
- FRANCÈS, J.; GIL, L. (2001). «Els treballs d'excavació arqueològica i restauració de l'església de Sant Iscle i Santa Victòria de les Feixes (Cerdanyola del Vallès)». *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi* [Barcelona], núm. 15, p. 343-367.
- FRANCÈS, J.; GUÀRDIA, M. (2010). *Informe de la intervenció arqueològica a Santa Maria de les Feixes (Cerdanyola del Vallès, Vallès Occidental)*. [Inèdit]
- FRANCÈS, J.; SALA, O.; GUÀRDIA, M.; HERNÁNDEZ, J.; ASENSIO, D. (2005). «Aproximació a l'evolució urbanística del poblat laietà del Turó de Ca n'Oliver (segles VI-I aC)». A: *Món ibèric als Països Catalans. XIII Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*. Puigcerdà, p. 497-512.
- FREED, J. (1998). «Stamped Tarraconensian Dressel 2-4 amphoras at Carthage». A: *El vi a l'antiguitat: Economia, producció i comerç al Mediterrani occidental. II Col·loqui Internacional d'Arqueologia Romana*. Actes. Badalona: Museu de Badalona. (Monografies Badalonines; 14), p. 350-356.
- FREEMAN, L. C. (1979). «Centrality in social networks. Conceptual classification». *Social Network*, núm. 1, p. 215-239.
- GALLARDO, A. (1938). *Del Mogent al pla de la Calma*. Barcelona: Centre Excursionista de Catalunya.
- GALLIOU, P. (1991). «Les amphores Pascual 1 et Dressel 2-4 de Tarraconnaise decouvertes dans le nord-ouest de la Gaule et les importations de vins espagnols au Haut Empire». *Laietania* [Mataró], núm. 6, p. 99-105.
- GARCÉS, I.; MASÓ, F.; BRUGUERA, R. (2013). *Catàleg dels materials arqueològics de la Torre dels Encantats: Col·lecció del Museu d'Arenys de Mar*. Arenys de Mar: Ajuntament d'Arenys de Mar: Museu d'Arenys de Mar.
- GARCÍA, A.; FLÓREZ, M.; PALET, J. M. (2015). «Arqueologia del paisatge en el entorno de *Lauro*: una aproximación microrregional a la construcció del territori romano en el noreste de la península Ibérica». *Zephyrus* [Salamanca], núm. LXXXVI, p. 99-119.
- GARCÍA, P. (2008). «El patrimoni de Santa Perpètua de Mogoda. Crònica del grup Pro Arqueologia i Història». *L'Ordit* [Santa Perpètua de Mogoda], núm. 2, p. 200-218.
- GARCÍA CARRERA, R. (1989). *Caldes prehistòrica i antiga*. Terrassa: Ègara.
- GARCÍA ROMERO, J. (2003). «Hornos de fundición y fusión empleados en la metalurgia romana en la provincia de Córdoba». *Habis* [Sevilla], núm. 34, p. 201-212.
- GARRIGA, S.; TENAS, M.; VILA, L. (2000). «Projecte arqueològic de Can Terrés (la Garriga, Vallès Oriental)». *Tribuna d'Arqueologia 1997-1998* [Barcelona], p. 55-75.
- GATEAU, F. (1990). «Amphores importées durant la IIe s. av. J.C. dans trois habitats de Provence Occidentale; Entre-nout, Le Baou-Roux, Saint-Blaise». *Document d'Archeologie Meridionale*, 13, p. 163-183.
- GIACCHERO, M. (1974). *Edictum Diocletiani et collegarum de pretiis reum venalium*. Gènova.
- GRAHAM, S. (2006). «Networks, agent-based models and the Antonine itineraries: implications for Roman Archaeology». *Journal of Mediterranean Archaeology*, vol. 19, núm. 1., p. 45-61.
- GRANADOS, O.; RODÀ, I. (1993). «La Barcelona de l'època romana». A: *III Congrés d'Història de Barcelona*. Vol. 1. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, p. 11-24.
- GREENE, K. (1986). *The archaeology of the Roman economy*. Berkeley; Los Angeles: University of California Press.
- GUÀRDIA, M. (2013). «El jaciment ibèric del Puig del Castell de Samalús». *Vallesos: Gent, terra i patrimoni* [Santa Eulàlia de Ronçana], p. 136-137.

- GUÀRDIA, M. (2014). «Repensant *Lauro*: el projecte de recerca al poblat ibèric del Puig del Castell de Samalús (Cànoves i Samalús)». *Ponències* [Granollers], núm. 18, p. 75-91.
- (2015). «A les portes de *Lauro*: el poblat ibèric del Puig del Castell de Samalús (Cànoves i Samalús)». *Ponències* [Granollers], núm. 19, p. 73-108.
- (2016). «*Lauro* y el poblado ibérico de Puig Castell de Samalús (Cànoves i Samalús, Barcelona): hacia una propuesta de localización de la ceca». A: *XV Congreso Nacional de Numismática* (Madrid, 28-30 octubre 2014). Madrid: MRCM-FNMT, p. 863-886.
- (2017). «La tessera lusoria del Puig del Castell de Samalús (Barcelona): ¿más que fichas de juego?». *Zephyrus* [Salamanca], núm. LXXX, p. 175-191.
- HERNÁNDEZ, J. (2007). «La prehistòria i l'antiguitat». A: *Visió històrica de Caldes de Montbui*. Caldes de Montbui: Ajuntament de Caldes de Montbui, p. 9-44.
- HERNÁNDEZ, S. (2007). *Memòria de la intervenció realitzada a l'avinguda Castellbisbal de Rubí*. Rubí, Vallès Occidental. [Inèdit]
- HEURGON, J. (1952). «La date des gobelets de Vicarel-lo». *Revue des Études Anciennes*, tom LIV (1-2), p. 39-50.
- HUERTAS, J.; PEÑA, Y.; MIRÓ, C. (2017). «La panadería de la calle Avinyó y el artesanado tardorromano en la ciudad de *Barcino*». *SPAL*, núm. 26, p. 237-258.
- INSTITUT CARTOGRÀFIC DE CATALUNYA (ICC) (2005). *Vallès Occidental. Mapa geològic comarcal de Catalunya 1:50.000*. Núm. 40. Institut Cartogràfic de Catalunya: Instituto Geológico y Minero de España: Generalitat de Catalunya. Departament de Medi Ambient i Habitatge.
- (2006). *Vallès Oriental. Mapa geològic comarcal de Catalunya 1:50.000*. Núm. 41. Institut Cartogràfic de Catalunya: Instituto Geológico y Minero de España: Generalitat de Catalunya. Departament de Medi Ambient i Habitatge.
- ISAKSEN, L. (2008). «The application of network analysis to ancient transport geography: a case study of Roman Baetica». *Digital Medievalist*, vol. 8.
- IZQUIERDO, P. (1996). «Los condicionantes de la navegación en la Antigüedad: una aproximación al caso de la Provincia Citerior Mediterránea». A: *I Simposio de Historia de las Técnicas. La construcción naval y la navegación*. Santander: Breogan, p. 299-306.
- (1997). «*Barcino* i el seu litoral: una aproximació a les comunicacions marítimes d'època antiga a la Laietània». A: ROCA, J. (ed.). *La formació del cinturó industrial de Barcelona*. Barcelona: Proa: Ajuntament de Barcelona, p. 13-21.
- (2009). «Els ports del litoral tarraconense i el seu paper en el comerç del vi». A: *El vi tarraconense i laietà: ahir i avui*. Tarragona: Institut Català d'Arqueologia Clàssica. (Documenta; 7), p. 179-191.
- JACQUES, F. (1991). «L'huile de Bétique dans le nord de la France d'après les marques d'amphores Dressel 20». *Revue du Nord* [Lilla], tom 73, núm. 292, p. 195-223.
- JÁRREGA, R. (2003). «Estudi del material ceràmic del jaciment de Sant Joan Nord». A: CABALLÉ, G. (ed.). *Memòria de la intervenció arqueològica realitzada al polígon de Sant Joan Nord*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. [Inèdit]
- JÁRREGA, R.; BERNI, P. (2014). «El taller de ánforas de Malgrat de Mar (Barcelona): arqueometría y epigrafía». *Actas del II Congreso Internacional SECAH* (Braga, 2013). p. 393-404.
- JÁRREGA, R.; CLARIANA, J. F. (2013). «Un atípico centro productor de ánforas de la forma Dressel 2-4 en la Layetania. El taller de Can Collet (Llinars del Vallès, Vallès Oriental, Barcelona)». A: BERNAL, D.; JUAN, L. C.; BUSTAMANTE, M.; DÍAZ, J. J.; SÁEZ, A. M. (ed.). *Hornos, talleres y focos de producción alfarera en Hispania*. Tom 1. Cadis: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Cádiz. (Monografías Ex Officina Hispana; 1), p. 411-419.
- KOLB, A. (2001). «Transport and communication in the Roman state: the cursus publicus». A: ADAMS, C.; LAURENCE, R. (ed.). *Travel & geography in the Roman Empire*. Londres: Routledge, p. 95-105.
- KUBITSCHKE, J. W. (1916). «Itinerarien». *Pauly's Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, IX, 2. Stuttgart: J. B. Metzler.
- KÜNOW, J. (1980). *Negotiator et ventura: Händler und Transport im freien Germanien*. Marburg.
- LAMOUR, C.; MAYET, F. (1981). «Glanes amphoriques: II. Régions de Montpellier, Sète, Ensérune, Le Cayla, (Mailhac)». *Études sur Pézenas et l'Hérault* [Pézenas], núm. 3.
- LAUBENHEIMER, F. (1990). «Des amphores et des hommes 1990». *Dialogues d'Histoire Ancienne* [Besançon], vol. 16, núm. 2, p. 369-384.
- (1991). *Les amphores de Bibracte: Le matériel des fouilles anciennes*. París: Editions de la Maison des Sciences de l'Homme.
- LAUBENHEIMER, M.; MARLIÈRE, E. (2010). *Échanges et vie économique dans le nord-ouest des Gaules: Le témoignage des amphores du Ier siècle avant J.-C. au IVe siècle après J.-C.* Besançon: Presses Universitaires de Franche-Comté. 2 v. (Institut des Sciences et Techniques de l'Antiquité; EA 4011)
- LAUFFER, S. (1971). *Diokletians Preisedik*. Berlín: De Gruyter.
- LAURENCEAU, N. (1988). «Les amphores des zones 10 et 11». A: *Les fouilles de "Ma Maison": Études sur Saintes antique*. (Suppléments Aquitania 3), p. 263-278.
- LAWTON, B. (2004). *Various and ingenious machines: Power generation and transport*. Vol I. Leiden; Boston: Brill.
- LIU, B. (1987a). «L'exportation du vin de Tarraconaise d'après les épaves». A: *El vi a l'antiguitat: Economia, producció i comerç al Mediterrani occidental. I Col·loqui d'Arqueologia Romana*. Actes. Badalona: Museu de Badalona. (Monografies Badalonines; 9), p. 271-284.
- (1987b). «Inscriptions peintes sur amphores: Fos, Marseille, Toulon, Port-la-Nautique, Arles, Saint-Blaise, Saint-Martin-de-Crau. Mâcon, Calvi». *Archaeonautica* [París], núm. 7, p. 55-139.
- LORENS, M. M.; RIPOLLÈS, P. P. (1998). *Les encunyacions ibèriques de 'Lauro'*. Granollers: Ajuntament de Granollers. (Estudis de Granollers i del Vallès Oriental; 7)
- LÓPEZ MULLOR, A.; MARTÍN, A. (2006). «La production d'amphores gréco-italiques, Dressel 1, Lamboglia 2 et Tarraconense 1 à 3 en Catalogne. Typologie et chronologie». A: *Actes du Congrès de Pézenas: 25-28 mai 2006*. Marsella: SFECAG, p. 441-460.

- LÓPEZ MULLOR, A.; MARTÍN, A. (2007). «Tipologia i datació de les àmfores tarraconenses produïdes a Catalunya». A: LÓPEZ MULLOR, A.; AQUILUÉ, X. (ed.). *La producció i el comerç de les àmfores de la província 'Hispania Tarraconensis': Homenatge a Ricard Pascual i Guasch. Actes*. Barcelona: Museu d'Arqueologia de Catalunya. (Monografies del Museu d'Arqueologia de Catalunya; 8), p. 33-94.
- (2008). «Las ánforas de la Tarraconense». A: BERNAL CASASOLA, D.; RIBERA LACOMBA, A. (ed.). *Cerámicas hispanoromanas: Un estado de la cuestión*. Cadix: Universidad de Cádiz, p. 689-724.
- LOSTAL PROS, J. (1992). *Los miliarios de la provincia Tarraconense (Conventus Tarraconense, Caesarugustano, Cluniense y Cartaginense)*. Saragossa: Institución Fernando el Católico.
- MACIAS, J. M. (1999). *La ceràmica comuna tardoantiga a Tàrraco: Anàlisi tipològica i històrica (segles v-vii)*. Tarragona: Museu Nacional Arqueològic de Tarragona.
- MAESE, X. (2000). *Memòria de la prospecció arqueològica realitzada a la finca de Torre Bonica (Terrassa, Vallès Occidental). 6-10 novembre de 2000*. [Inèdit]
- MALUQUER DE MOTES, J. (1951). «¿Un horno de antefijas ibéricas?». *Zephyrus* [Salamanca], núm. II, p. 41-42.
- MARCHI, G. (1852). *La stipe tributata alle divinità delle Acque Apollinari: Scoperta al cominciare del 1852 de G. M.* Roma: Tipografia delle Belle Arti.
- MARLIÈRE, E. (1998). «Les amphores de Bavay». A: *Les amphores en Gaule*. Vol. II: *Production et circulation*. Besançon: Presses Universitaires Franc-Comtoises, p. 49-89.
- MÁRQUEZ, J. C.; MOLINA, J. (2005). *Del Hiberus a Carthago Nova. Comercio de alimentos y epigrafía anfórica greco-latina*. Barcelona: Universitat de Barcelona. (Instrumenta; 18)
- MARTÍ, C. (2004). «Las monedas del yacimiento romano republicano de Ca l'Arnau - Can Mateu (Cabrera de Mar)». A: CHAVES, F.; GARCÍA FERNÁNDEZ, F. J. (ed.). 'Moneta Qua Scripta'. *La moneda como soporte de escritura*. (Anejos de Archivo Español de Arqueología; XXXIII), p. 355-365.
- (2009). «La circulació i l'ús de la moneda "ibèrica" a la Laietània. Estat de la qüestió». A: *Ús i circulació de la moneda a la Hispània Citerior. XIII Curs d'Història Monetària d'Hispània*. Barcelona: Museu Nacional d'Art de Catalunya, p. 29-41.
- MARTÍN CÓLLIGA, A.; ENRICH, R.; MIRET, J.; COLOMER, S.; BLANCH, R. M.; ALBIZURI, S.; ALIAGA, S.; BOSCH, J. (1988). «Campanya d'excavacions arqueològiques al jaciment de la Bòbila Madurell - Can Feu (Sant Quirze del Vallès, Vallès Occidental)». *Arraona: Revista d'Història* [Sabadell], núm. 3, p. 9-23.
- MARTÍN MENÉNDEZ, A. (2004). «Intervencions arqueològiques a Ca l'Arnau - Can Mateu (Cabrera de Mar)». A: *Jornades d'Arqueologia i Paleontologia 2001*. Vol. II. Barcelona: Generalitat de Catalunya, p. 376-399.
- (2015). «Consideraciones sobre las marcas en ánforas tarraconenses en la Layetania septentrional. Los casos de El Mual - El Roser (Calella) y Can Rodon y Ca l'Arnau (Cabrera de Mar)». A: MARTÍNEZ, V. (ed.). *La difusión comercial de las ánforas vinarias de Hispania Citerior - Tarraconensis (s. I aC - I dC)*. Oxford: Archaeopress Archaeology. (Archaeopress Roman Archaeology; 4), p. 39-54.
- MARTÍN MENÉNDEZ, A.; GARCÍA, J. (2007). «La vall de Cabrera de Mar. Focus inicial de la producció vitivinícola a la Laietània». A: *Pottery workshops and agricultural productions*. Girona: Universitat de Girona. (Studies on the Rural World in the Roman Period; 2), p. 69-82.
- MARTÍN OLIVERAS, A. (2009). «Parc arqueològic Cella Vinaria (Teià, Maresme, Barcelona). Descobrint el celler romà de Vallmora». A: *El vi tarraconense i laietà: ahir i avui*. Tarragona: Institut Català d'Arqueologia Clàssica. (Documenta; 7), p. 193-213.
- (2011-2012). «Arqueología del vino en época romana: el proyecto Cella Vinaria y el complejo vitivinícola de Vallmora (Teià-Maresme-Barcelona). Nuevas aportaciones a la investigación». *Anales de Prehistoria y Arqueología* [Múrcia], núm. 27-28: *De vino et oleo Hispaniae*, p. 113-139.
- (2012). «Anàlisi tecnofuncional d'estructures productives vitivinícoles d'època romana. Identificació i localització a Catalunya de fosses de maniobra de premses de biga amb contrapès tipus *arca lapidum*». *Pyrenae* [Barcelona], vol. 43, núm. 2, p. 53-98.
- (2015). *Arqueologia del vi a l'època romana: Del cultiu al consum: Marc teòric i epistemològic*. Barcelona: Societat Catalana d'Arqueologia.
- MARTÍN OLIVERAS, A.; BAYÉS, F. (2009). «Cella vinaria de Vallmora (Teià, Maresme, Barcelona). Estudi per a la reconstrucció de dues premses romanes». A: *El vi tarraconense i laietà: ahir i avui*. Tarragona: Institut Català d'Arqueologia Clàssica. (Documenta; 7), p. 215-248.
- MARTÍN VALLS, R. (1966). «La circulación monetaria ibérica». *BSAA: Boletín del Seminario de Estudios de Arte y Arqueología*, núm. xxxii, p. 207-366.
- MARTÍNEZ, J.; FOLCH, J.; CASAS, T. (1988). «La intervenció arqueològica al jaciment ibèric i romà de Can Feu (1987). Notes preliminars». *Arraona: Revista d'Història* [Sabadell], núm. 3, p. 25-34.
- MARTÍNEZ, M. (2008). «Sobre la romanitat del camí antic de Parpers a Argentona (Maresme)». *Fonts* [Centre d'Estudis Argentonins], núm. 33, p. 15-21.
- MARTÍNEZ FERRERAS, V. (2008). *Estudi arqueomètric i arqueològic de la producció i difusió d'àmfores vinàries de la zona central i sud de la costa catalana durant els segles I aC i I dC*. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- (2009). «Problemàtica en l'estudi arqueomètric: marques i àmfores del Mercat de Santa Caterina a partir de l'estudi arqueomètric». A: CARRERAS MONFORT, C.; GUITART I DURAN, J. (ed.). 'Barcino' I. *Marques i terrisseries d'àmfores al Pla de Barcelona*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Institut Català d'Arqueologia Clàssica, p. 97-117.
- (2014). *Ánforas vinarias de 'Hispania Citerior - Tarraconensis' (s. I aC - I dC): Caracterización arqueométrica*. Oxford: Archaeopress. (Roman and Late Antique Mediterranean Pottery; 4)
- MARTÍNEZ FERRERAS, V.; GUTIÉRREZ, A. (2013). «Caracterització arqueomètrica de les àmfores produïdes a les

- terrisseries del Baix Llobregat». A: CARRERAS MONFORT, C.; LÓPEZ MULLOR, A.; GUITART I DURAN, J. (ed.). 'Barcino' II. Marques i terrisseries del Baix Llobregat. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Institut Català d'Arqueologia Clàssica, p. 97-126.
- MATAS, O. (2004). *Memòria de la intervenció arqueològica a Can Ubach 2002 (Valldoreix, Sant Cugat del Vallès, Vallès Occidental)*. [Inèdit]
- MAURI, A. (2006). *La configuració del paisatge medieval: el comtat de Barcelona fins al segle XI* [en línia]. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- MAYER, M. (1996). *Gal·la Plàcidia i la Barcelona del s. v*. Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres.
- (2010). «El problema de las Aquae Calidae del norte del Conventus Tarraconensis». *Palaeohispanica*, núm. 10, p. 303-327.
- MAYER, M.; NOLLA, J. M.; RODÀ, I. (1997). «La Via Augusta des Pyrénées à l'Èbre. Les stations routières». A: CASTELLVI, G.; PÉZIN, A.; KOTARBA, J.; COMPS, J.-P. *Voies romaines du Rhône à l'Èbre: via Domitia et via Augusta*. París: Éditions de la Maison des Sciences de l'Homme. (Documents d'Archéologie Française; 61), p. 149-156.
- MAYER, M.; RODÀ, I. (1984). *La romanització del Vallès segons l'epigrafia*. Sabadell.
- (1986). *Pla de carreteres de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- MCGRAIL, S. (1983). «Cross-channel seamanship and navigation in the late first millennium BC». *Oxford Journal of Archaeology*, vol. 2, núm. 3, p. 299-337.
- MENÉNDEZ PIDAL, R. (1952). *Toponímia prerromànica hispana*. Madrid: Gredos.
- MERCADO, M. (2003). *Informe de la intervenció arqueològica efectuada als jaciments de Santa Digna I i Santa Digna II. Llerona, les Franqueses del Vallès, Vallès Oriental*. [Inèdit]
- MERINO, A. (2013). «Hipòtesis interpretativa de la inscripció monetaria *Lauro*». *Acta Numismàtica* [Barcelona], núm. 43, p. 37-48.
- MILLER, K. (1916). *Itineraria Romana: Römische Reisewege an der Hand der Tabula Peutingeriana*. Stuttgart: Strecker und Schröder.
- MIQUEL, D. (2000). «Aproximació a la història del monestir de Sant Cugat». A: *XLII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos* (Sant Cugat del Vallès, 23-25 octubre 1998). Barcelona: Arxiu Nacional de Catalunya, p. 51-100.
- MIQUEL, D.; CASANOVAS, P.; MORRAL, E. (1978). «El jaciment romà de Can Feu». *Informació Arqueològica* [Barcelona], núm. 26, p. 15-23.
- MIRÓ, C. (1984). *Les excavacions a la vil·la romana de Can Viladevall*. Memòria d'excavació inèdita dipositada al Servei d'Arqueologia de la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya. Caldes de Montbui.
- (1989). «La Vall o Can Valls, Caldes de Montbui». A: *Època romana, antiguitat tardana: Campanyes 1982-1989*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. (Anuari d'Intervencions Arqueològiques a Catalunya; 1), p. 286.
- MIRÓ, J. (1982). *Aproximació a la producció i el comerç del vi a Catalunya en l'antiguitat*. Vilafranca del Penedès: Museu del Vi.
- (1985). «Les fonts escrites i el vi del Conventus Tarraconensis». *Pyrenae* [Barcelona], vol. 21: *X Symposium de Prehistòria i Arqueologia Peninsular*, p. 105-112.
- (1988). *La producción de ánforas romanas en Cataluña: Un estudio sobre el comercio del vino de la Tarraconense (siglos I aC - I dC)*. Oxford. (BAR International Series; 473)
- MONLEÓN, A. (1991). *La vil·la del Remei. Caldes de Montbui (Vallès Oriental)*. 4 de març de 1990. [Inèdit]
- MONTES, A. de; SALA, L. (1962). «Elementos para la carta arqueológica del valle medio de la riera de Caldas de Montbui». A: *VII Congreso Nacional de Arqueología*. Saragossa: Secretaría General de los Congresos Arqueológicos Nacionales, p. 102-109.
- MORA, R.; MARTÍN CÓLLIGA, A. (coord.) (1991). *Memòria de les excavacions al jaciment del Mas Duran (Sant Quirze del Vallès)*. Treballs duts a terme entre el 15 d'abril i el 15 de desembre de 1991. Memòria dipositada al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona.
- (1992). *Memòria de les excavacions al jaciment del Mas Duran (Sant Quirze del Vallès)*. Treballs duts a terme entre el 15 de desembre de 1991 i el 31 de juliol de 1992. Memòria dipositada al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona.
- MORENO, I. (2004). *Vías romanas: Ingeniería y técnica constructiva*. Madrid: Ministerio de Fomento. Centro de Estudios Históricos de Obras Públicas.
- MORERA, J.; CANTOS, J. A. (2007). *Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Mossèn Camil Rossell, 4. Santa Perpètua de Mogoda (Vallès Occidental)*. Novembre 2006 - abril 2007. [Inèdit]
- MORET, L. (2005). *Memòria de l'excavació arqueològica realitzada al jaciment de Can Solà del Racó, parcel·les 31-34*. [Inèdit]
- MORET, L.; CARRERAS, C.; MIRÓ, C. (2013). «Terrisseries al voltant de la riera de Rubí: Can Tintorer (el Papiol) i Can Pedrerol de Baix (Castellbisbal)». A: CARRERAS MONFORT, C.; LÓPEZ MULLOR, A.; GUITART I DURAN, J. (ed.). 'Barcino' II. Marques i terrisseries d'àmfores al Baix Llobregat. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans: Institut Català d'Arqueologia Clàssica, p. 17-32.
- MORO, A. (1990). «Miscel·lània d'excavacions». *Terme* [Terrassa], núm. 5, p. 14.
- (2008). «Activitat arqueològica 2008». *Terme* [Terrassa], núm. 23, p. 25.
- (2012). «Activitat arqueològica 2012». *Terme* [Terrassa], núm. 27, p. 31-35.
- MORRAL, E. (1980). *Excavacions a la vil·la romana de Can Bosch de Basea (Terrassa)*. Terrassa: Institut de Prehistòria i Arqueologia de la Diputació Provincial de Barcelona.
- MORRAL, E.; NUIX, J. M.; MARTÍN, A. (1980). *Excavacions a la vil·la romana de Can Bosch de Basea (Terrassa)*. Terrassa: Institut de Prehistòria i Arqueologia de la Diputació Provincial de Barcelona.
- NICOLÁS, J. C. de (1979). «Epigrafia anforaria de Menorca». *Revista de Menorca*, tom 70, p. 5-80.
- NOLLA, J. M.; CASAS, J. (1984). *Carta arqueològica de les comarques de Girona*. Girona: Centre d'Investigacions Arqueològiques.

- OLCESE, G. (2012). *Atlante dei siti di produzione ceramica (Toscana, Lazio, Campania e Sicilia)*. Roma: Quasar.
- OLESTI, O. (1995). *El territori del Maresme en època republicana (s. III-I aC): Estudi d'arqueomorfologia i història*. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana.
- (1998). «Els inicis de la producció vinícola a Catalunya: el paper del món indígena». A: *El vi a l'antiguitat: Economia, producció i comerç al Mediterrani occidental. II Col·loqui Internacional d'Arqueologia Romana. Actes*. Badalona: Museu de Badalona. (Monografies Badalonines; 14), p. 252-253.
- (2000). «Integració i transformació de les comunitats ibèriques del Maresme durant el s. II-I aC: un model de romanització per a la Catalunya litoral i prelitoral». *Empúries* [Barcelona], núm. 52, p. 55-86.
- (2010). «Urbanització, integració i gestió del territori del nord-est de la península Ibèrica en època republicana (segles II-I aC)». A: *Època de canvis: Als inicis de la romanització = Time of changes: In the beginning of the romanization*. Girona: Laboratori d'Arqueologia; Institut de Recerca Històrica; Universitat de Girona; Banyoles: Grup de Recerca Arqueològica del Pla de l'Estany. (Studies on the Rural World in the Roman Period; 5), p. 11-59.
- (2009). «Transformaciones en el paisaje rural entre el Alto y Bajo Imperio: el ejemplo del Ager Barcinonensis». A: ANTELA, B.; ÑACO, T. (ed.). *Transforming historical landscapes in the ancient empires*. Oxford: BAR Publishing. (BAR International Series; 1986), p. 213-224.
- (2013). «La organización territorial de la colonia de Barcino: posibilidades y límites de los estudios catastrales». A: CID, R. M.; GARCÍA, E. *'Devita verba': Estudios en homenaje al Profesor Julio Mangas Manjarrés*. Vol. 1. Oviedo: Universidad Complutense de Madrid; Universidad de Oviedo, p. 75-92.
- OLESTI, O.; CARRERAS, C. (2013). «Le paysage social de la production vitivinicole dans l'ager Barcinonensis: esclaves, affranchis et institores». *Dialogues d'Histoire Ancienne*, vol. 39, núm. 2, p. 1-44.
- OLLER, J. (2011). «La ciudad sin ciudad: la ciuitas sine urbe como elemento de control territorial». *Estrat Crític* [Bellaterra], núm. 5, fasc. 1, p. 190-203.
- (2012). *El territori i poblament del Vallès en època antiga. Del sorgiment de la societat ibèrica a la romanització (ss. VI aC - II dC): Estudi arqueomorfològic i històric*. Vol. I i II. Tesi doctoral. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- (2014). «La civitas sine urbe y su función de vertebración en el territorio provincial hispano: los casos de Egara y Caldes de Montbui». *Pyrenae* [Barcelona], vol. 45, núm. 1, p. 89-110.
- (2015). *El territorio y poblamiento de la Layetania Interior en época antigua (ss. IV aC - I dC)*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- (2016). «La Layetania interior en época augústea: un ejemplo de reordenación territorial en la Hispania Citerior Tarraconense». *Dialogues d'Histoire Ancienne* [Ais de Provença], vol. 42, núm. 1, p. 137-175.
- OLMER, F. (2003). *Les amphores de Bibracte-2: Le commerce du vin chez les Éduens d'après les timbres d'amphores. Catalogue des timbres de Bibracte 1984-1998. Catalogue des timbres de Bourgogne*. Glux-en-Glenne: Centre Archéologique Européen. (Bibracte; 7)
- ORDEIG, R. (1988). «Inventari de les actes de consagració i dotació de les esglésies catalanes. Anys 1101-1125». *Revista Catalana de Teologia*, vol. XIII, núm. 2, p. 387-430.
- ORRI, E. (2007). *Intervenció arqueològica al Parc Periurbà de la Salut (Sabadell, Vallès Occidental)*. [Inèdit]
- ORRI, J.; TENAS, M. (1990). «Darreres intervencions a la villa romana de Can Terrés (la Garriga, Vallès Oriental)». *Lauro* [Granollers], núm. 1, p. 20-23.
- PADRÓ, C. (2010). «Els camins antics i les vies romanes a la comarca d'Osona (Barcelona). Estat de la qüestió». *Quaders de Prehistòria i Arqueologia de Castelló*, núm. 28, p. 233-245.
- PADRÓS, P. (2001). «La circulació monetària a la ciutat de Baetulo (Badalona) durant el segle I aC». *Moneda i vida urbana. V Curs d'Història Monetària d'Hispania*. Barcelona: Museu Nacional d'Art de Catalunya, p. 65-88.
- (2002). «El protagonisme de la moneda ibèrica a les ciutats tardorepublicanes: la seca de Baitolo». A: *Funció i producció de les seques indígenes. VI Curs d'Història Monetària d'Hispania*. Barcelona: Museu Nacional d'Art de Catalunya, p. 105-123.
- (2005). «Algunos ejemplos de la relación existente entre cecas ibéricas y fundaciones tardorepublicanas en el nordeste de la Hispania Citerior». A: ALFARO, C.; MARCOS, C.; OTERO, P. (ed.). *XIII Congreso Internacional de Numismática* (Madrid, 2003). Madrid: Ministerio de Cultura. Museos Estatales. Museo Arqueológico Nacional, p. 523-530.
- PALAZZO, P. (1990). «Brindisi. Località "La Rosa": i reperti anforari». *Taras*, vol. 10, núm. 1, p. 141-156.
- (2013). *Le anfore di Apani (Brindisi)*. Roma: Scienze e Lettere.
- PALET, J. M.; FIZ, J. I.; ORENGO, H. (2009). «Centuriació i estructuració de l'ager de la colònia Barcino: anàlisi arqueomorfològica i modelació del paisatge». *Quarhis* [Barcelona], núm. 5, p. 106-123.
- PALLÍ, F. (1985). *La vía Augusta en Cataluña*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- PALOMO, A.; RODRÍGUEZ, A. (2004). «Can Roqueta II (Sabadell, Vallès Occidental)». *Tribuna d'Arqueologia 2000-2001* [Barcelona], p. 77-98.
- PANCORBO, A.; CANO, E. (2005). *Memòria de les excavacions realitzades al monestir de Sant Cugat. Sant Cugat del Vallès, Vallès Occidental, 2001-2002*. [Inèdit]
- PARODI, J. M. (2001). *Ríos y lagunas de Hispania como vías de comunicación*. Écija: Gráficas Sol.
- PASCUAL, R. (1977). «Las ánforas de la Layetania». A: *Méthodes classiques et méthodes formelles dans l'étude des amphores. Actes du Colloque du Rome, 27-29 mai 1974*. Roma: École Française de Rome, p. 47-96.
- (1991). *Índex d'estampilles sobre ànfores catalanes*. Barcelona: Servei del Llibre de L'Estaquierot.
- (1998). «La Lauro vinícola». A: *De les estructures indígenes a l'organització provincial romana de la Hispania Citerior*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 149-162.
- PEACOCK, D. P. S.; WILLIAMS, D. F. (1986). *'Amphorae' and the Roman economy*. Londres: Routledge.

- PELLEGRINI, G. B. (1990). *Toponomastica italiana*. Milà: Hoepli.
- PENA, M. J. (1999). «Las marcas de M. Porcius sobre las ánforas Pascual 1». *Faventia* [Bellaterra], núm. 21, fasc. 2, p. 75-83.
- PEÑA, Y. (2010). *Torcularia: La producción de vino y aceite en Hispania*. Tarragona: UNED.
- PERA, J. (1994). «Una interessant marca d'àmfora Dressel 1 laietana procedent de Santa Eulàlia de Ronçana (Vallès Oriental)». *Laietania* [Mataró], núm. 9, p. 373-375.
- PERA, J.; CARRERAS, C.; RODRIGO, E.; PADRÓS, N.; ROMANÍ, N.; ROS, J.; GUITART, J. (2013). «El proceso previo a la fundación de las ciudades romanas en el NE de la *Hispania Citerior*: los ejemplos de Can Tacó y Puig Castellar». A: *Atti di IV Convegno Internazionale di Studi Veleiati*. Veleia: Ante Quem, p. 527-544.
- PEREIRA, G. (1987). «El edicto de Domiciano sobre el vino y la economía política romana en el Alto Imperio». A: *El vi a l'antiguitat: Economia, producció i comerç al Mediterrani occidental. I Col·loqui d'Arqueologia Romana. Actes*. Badalona: Museu de Badalona. (Monografies Badaloneses; 9), p. 349-364.
- PIERA, M. (2007). *Memòria de la intervenció arqueològica a Can Fatjó -AVINGUDA de Castellbisbal*. Rubí, Vallès Occidental. [Inèdit]
- PIQUÉ, R. (1989). *Anàlisi antracològica. Can Feu (Sant Quirze del Vallès)*. Informe dipositat al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona. [Inèdit]
- PONSICH, M. (1979). *Implantation rurale antique sur le Bas-Guadalquivir*. Madrid: Casa de Velázquez.
- PREVOSTI, M. (1981). *Cronologia i poblament a l'àrea rural d'Iluro*. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana.
- PUIG, P. (1995-1996). *El monestir de Sant Llorenç del Munt sobre Terrassa: Diplomataris dels segles X i XI*. Vol. I-III. Barcelona: Fundació Noguera.
- RAEPSAET, G. (1979). «Attelage antiques dans le nord de la Gaule: les systèmes de traction per équides». *Trier*, vol. 2, núm. 45, p. 215-273.
- RAMALLO, S. F. (2006). «Signaculum de bronce hallado en las excavaciones del teatro romano de Cartagena». A: *'Koinòs lógos': Homenaje al profesor José García López*. Murcia: Universidad de Murcia, p. 855-866.
- RAMÓN, J.; FUENTES, M. J. (1994). «Ánforas y jarra púnicas con elementos epigráficos del Museu Arqueològic de Barcelona». *Anuari de Filologia*, vol. XVII, secció E4, p. 25-36.
- RAVOTTO, A. (2017). *La muralla de 'Barcino'*. Tesis inédita, Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona.
- REMOLÀ, J. A. (2000). *Las ánforas tardo-antiguas de Tarraco ('Hispania Tarraconensis')*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- RENOM, V.; MAS, L. (1950). «Las excavaciones del poblado de Arragona». *Revista del Museo de la Ciudad de Sabadell* [Sabadell], primera època, núm. 1-2, p. 93-95.
- REVILLA, V. (1995a). *Producción cerámica, viticultura y propiedad rural en 'Hispania Tarraconensis' (siglos I aC - III dC)*. Barcelona: Servei del Llibre L'Estadirot. (Cuadernos de Arqueología; 8)
- (1995b). «Producción artesanal, viticultura y propiedad rural en la Hispania Tarraconense». *Gerión* [Madrid], núm. 13, p. 305-338.
- REVILLA, V.; PÉREZ, J. M.; GÓMEZ, J.; SIMÓN, J. (1997). «Notas sobre la siderurgia romana a Catalunya». *Cota Zero* [Vic], núm. 13, p. 85-92.
- RICKMAN, G. E. (1980). «The grain trade under the Roman empire». A: D'ARMS, J. H.; KOPFF, E. C. (ed.). *The sea-borne commerce of the ancient Rome: Studies in archaeology and history*. Roma: American Academy in Rome. (Memoirs of the American Academy in Rome; 36), p. 261-275.
- RICO, C. (1995). «La diffusion par mer des matériaux de construction en terre cuite: un aspect mal connu du commerce antique en Méditerranée occidentale». *Mélanges de l'École Française de Rome: Antiquité*, tom 107, núm. 2, p. 767-800.
- RIERA, S. (2005). «Canvis ambientals i modelació antròpica del territori entre l'època ibèrica i l'altmedieval a Catalunya: aportacions de la palinologia». *Cota Zero* [Vic], núm. 20, p. 99-107.
- RIERA, S.; ESTEBAN, A. (1994). «Vegetation history and human activity during the last 6000 years on the central Catalan coast (north-eastern Iberian Peninsula)». *Vegetation history and archaeobotany*, vol. 3, núm. 1, p. 7-23.
- RIGHINI, V. (1999). «La diffusione del mattone cotto nella Gallia Cisalpina e l'architettura in mattoni di Ravenna». A: *El ladrillo y sus derivados en época romana*. Madrid: Casa de Velázquez: Universidad Autónoma de Madrid. (Monografías de Arquitectura Romana; 4), p. 125-157.
- RIPOLLÈS, P. P. (2007). *Las acuñaciones de la ciudad ibérica de Saitabi*. València: Universitat de València.
- RIU-BARRERA, E. (2000a). «Arqueologia i història de l'antic monestir de Sant Cugat d'Octavià o del Vallès i dels establiments que el precediren». A: *XLII Assemblea Interomarcadal d'Estudiosos* (Sant Cugat del Vallès, 23-25 octubre 1998). [Sant Cugat del Vallès:] Arxiu Nacional de Catalunya, p. 33-50.
- (2000b). «Vestigis arqueològics i edificis històrics als termes de Cànoves i Samalús». *Monografies del Montseny* [Barcelona], núm. 15, p. 57-70.
- ROCA, M. (1978). «Producció de sigillata a la villa de la Salut». *Arraona: Revista d'Història* [Sabadell], núm. 6, 2a època, p. 5-30.
- RODÀ, I. (1970). «Lucius Licinius Secundus, liberto de Lucius Licinius Sura». *Pyrenae* [Barcelona], vol. 6, p. 167-183.
- (1998). «Balneum. Els banys de la vil·la romana de Can Terrés». *Lauro* [Granollers], núm. 14, p. 86-88.
- (2014). «Lucius Licinius Sura, Hispanus». *Trajan und Seine Städte. Colloquim Cluj-Napoca, 29. September - 2. Oktober 2013*. Cluj-Napoca: Mega, p. 21-35.
- RODRIGO, E.; CARRERAS, C.; PROCHEDDU, V. (2015). «Marques africanes i ròdies de Can Tacó, (Montmeló)». *Pyrenae* [Barcelona], vol. 46, núm. 2.2, p. 31-47.
- ROIG, A.; ROIG, J. (1996-1997). «Sant Pau de Riu-Sec (Sabadell, Vallès Occidental): una capçalera d'època paleocristiana de model oriental». *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* [Girona], vol. XXXVIII, p. 1347-1359.
- ROIG, J. (2005). *Memòria de la intervenció arqueològica a l'antiga hostatgeria de la Salut (Sabadell, Vallès Occidental)*. [Inèdit]

- ROIG, J.; COLL, J. M. (2007). «El paratge arqueològic de Can Gambús 1 (Sabadell, Vallès Occidental)». *Tribuna d'Arqueologia 2006-2007* [Barcelona], p. 85-109.
- ROLDÁN HERVÁS, J. M. (1975). *Itineraria Hispana: Fuentes para el estudio de las vías romanas en la península Ibérica*. Valladolid: Universidad de Valladolid; Granada: Universidad de Granada.
- ROUECHÉ, C. (1989). *Aphrodisias in late antiquity: The late Roman and Byzantine inscriptions including texts from the excavations at Aphrodisias*. Londres: King's College London. (Journal of Roman Studies Monographs; 5)
- ROUGÉ, J. (1966). *Recherches sur l'organisation du commerce maritime en Méditerranée sous l'Empire romain. Ports. Routes. Trafic*. París: SEVPEN.
- ROYO, O.; ADELL, J.; AMBRÓS, J. (1965). «Prospecció a la villa romana de Canaletes (Cerdanyola)». *Revista del Museu de la Ciutat de Sabadell* [Sabadell], núm. 11, p. 1-3.
- SALA, L. (1973). «Las villas romanas de Caldes de Montbui». *Setmanari Montbui* [Caldes de Montbui], núm. 1444.
- SALA, R.; TAMBA, R.; GARCIA-GARCIA, E. (2015). *Memòria de la prospecció geofísica per descripció del Pla de les Parettes (Cardedeu, Vallès Oriental)*. [Inèdit]
- SALIDO, J. (2011). «Horrea Militar: El aprovisionamiento de grano al ejército en el occidente del imperio romano». Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. (Anejos de Gladius; 14)
- SÁNCHEZ, C. (2015). «Les amphores de Tarraconaise dans les contextes narbonnais». A: MARTÍNEZ, V. (ed.). *La difusión comercial de las ánforas vinarias de 'Hispania Citerior - Tarraconensis' (s. I aC - I dC)*. Oxford: Archaeopress Archaeology. (Archaeopress Roman Archaeology; 4), p. 165-180.
- SÁNCHEZ, M. (2005). *Història de Cerdanyola: Dels orígens al segle vint*. Cerdanyola del Vallès.
- SANMARTÍ, E.; TREMOLEDA, J.; CASTANYER, P. (1993). «Can Ventura de l'Oller, Santa Perpètua de Mogoda». A: CATALUNYA. SERVEI D'ARQUEOLOGIA. *Època romana, antiguitat tardana: Anuari d'intervencions arqueològiques 1982-1989: Campanyes 1982-1989*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, p. 274.
- SANMARTÍ, J. (1998). «El món ibèric de la plenitud a la dissolució (segles II-I aC)». A: *La moneda en la societat ibèrica. II Curs d'Història Monetària d'Hispania*. Barcelona: Museu Nacional d'Art de Catalunya, p. 9-26.
- SANTAMARIA, C. (1984). «L'épave "H" de la Chrétienne à Saint-Raphaël (Var)». *Archaeonautica* [París], núm. 4, p. 9-52.
- SCHMIDT, M. G. (2011). «A Gadibus Roman. Myth and reality of an ancient route». *Butlletín of the Institute of Classical Studies*, 54/2, p. 71-86.
- SINNER, A. G. (2013). «La difusión de las emisiones ibéricas layetanas». *Saguntum: Papeles del Laboratorio de Arqueología de Valencia* [València], vol. 45, p. 171-192.
- (2014). «Ilduro: Moneda e identidad en la Layetania republicana (siglos II-I aC)». Tesis doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona. [Inèdit]
- (2015). «Cultural contacts and identity construction: a colonial context in NE Spain (2nd - early 1st c. B.C.)». *Journal of Roman Archaeology* [Portsmouth], vol. 28, p. 7-37.
- SINNER, A. G.; FERRER, J. (2016). «Del oppidum de Burriac a las termas de Ca l'Arnau. Una aproximación a la lengua y a la identidad de los habitantes de Ilduro (Cabrera de Mar, Barcelona)». *Archivo Español de Arqueología*, vol. 89, p. 193-223.
- SINNER, A. G.; MARTÍ, C. (2012). «La circulación monetaria en el valle de Cabrera de Mar (el Maresme, Barcelona)». A: SINNER, A. G. (ed.). *La moneda de los iberos: 'Ilturo' y los talleres layetanos*. Mataró, p. 55-71.
- SOTO, P. de (2010). *Anàlisi de la xarxa de comunicacions i del transport a la Catalunya romana: Estudis de distribució i mobilitat*. Tesis doctoral. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- SOTO, P. de; CARRERAS, C. (2009). «La movilidad en época romana en Hispania: aplicaciones de análisis de redes (SIG) para el estudio diacrónico de las infraestructuras de transporte». *Habis* [Sevilla], núm. 40, p. 303-324.
- SUBIRANA, R. (1980). *Obra sabadellenca 1953-1978*. Sabadell: Indústries Gràfiques Farrús Folguera.
- TARRADELL, M. (1965). «Nuevos datos para la localización de la ceca de Lauro». *Numisma* [Madrid], núm. 73, p. 9-13.
- TCHERNIA, A. (1986). *Le vin de l'Italie romaine*. Roma: École Française de Rome: Palais Farnese.
- TCHERNIA, A.; BRUN, J. P. (1999). *Le vin romain antique*. Grenoble: Glénat.
- TENAS, M.; VILA, L. (1996). «Vil·la romana de Can Terrés. Projecte arqueològic». *Lauro* [Granollers], núm. 12, p. 47-70.
- TERRATS, N. (1994). «El territori de Sant Cugat del Vallès a l'època romana: primera aproximació». *Gausac* [Sant Cugat del Vallès], núm. 5, p. 11-20.
- (2005). «El jaciment tardoantic de Can Roqueta / Torre-Romeu (Sabadell, Vallès Occidental). Un exemple d'assentament rural». *Empúries* [Barcelona], núm. 54, p. 213-230.
- THOMPSON, D. (1983). «Nile grain transport». A: GARNSEY, P.; HOPKINS, K.; WHITTAKER, C. R. (eds.). *Trade in ancient economy*. Londres, p. 64-75.
- TREMOLEDA, J. (2008). «Les instal·lacions productives d'àmfores tarraconenses». A: LÓPEZ MULLOR, A.; AQUILUÉ ABADÍAS, X. (ed.). *La producció i el comerç de les àmfores de la província 'Hispania Tarraconensis': Homenatge a Ricard Pascual i Guasch*. Barcelona: Museu d'Arqueologia de Catalunya. (Monografies del Museu d'Arqueologia de Catalunya; 8), p. 113-150.
- TREMOLEDA, J.; SANTOS, M. (2013). «El comercio oriental en época helenística: los sellos rodios». A: HOZ, M. P. de; MORA, G. (ed.). *El Oriente griego en la península Ibérica: Epigrafía e historia*. Madrid: Real Academia de la Historia, p. 61-110.
- USCATESCU, A. (2004). *Atles d'arqueologia urbana de Granollers*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. (Atles d'Arqueologia Urbana de Catalunya; 1)
- VENDRELL, M.; MOLERA, J.; GARCÍA, M. (1992). «La producción de ánforas romanas del taller de Can Feu (Barcelona): caracterización química y mineralógica». *Boletín de la Sociedad Española de Mineralogía* [Madrid], núm. 15, p. 1-10.
- VERBOVEN, K. (2002). *The economy of friends: Economic*

- aspects of Amicitia and patronage in the Late Republic*. Brussel·les.
- VILA, J. (1913). *Memoria de los trabajos realizados en las cercanías del Real Santuario de Nuestra Señora de la Salud de Sabadell (Sabadell, 1913)*. Document dipositat al Museu d'Història de Sabadell.
- VILA, L. (2011). *Una arqueometria del canvi tecnològic: producció i consum d'àmfores durant el canvi d'era en la zona nord de la costa catalana*. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- VILA, L.; BUXEDA, J.; TREMOLEDA, J. (2005). «Caracterització arqueomètrica de la producció d'àmfores Pascual 1 i Dressel 7/11 del taller romà de Llafranc (Palafugell, Catalunya)». A: *Actes du Congrès de Blois, 5-8 mai 2005*. Marsella: SFECAG, p. 761-769.
- (2006). «Amphores romaines du Haut-Empire: caractérisation archéométrique de l'atelier du Collet de Sant Antoni de Calonge (Girona, Espagne)». A: SOCIÉTÉ FRANÇAISE D'ÉTUDE DE LA CÉRAMIQUE ANTIQUE EN GAULE. *Actes du Congrès de Pézénas*. Marsella: SFECAG, p. 691-702.
- VILA, L.; MARTÍNEZ FERRERAS, V. (2015). «Caracterización arqueométrica de las ánforas del Collet de Sant Antoni de Calonge». A: BURCH, J.; NOLLA, J. M.; TREMOLEDA, J. (ed.). *La alfarería romana del Collet Est (Calonge, Girona)*. Oxford: British Archaeological Reports Oxford. (BAR International Series; 2770), p. 211-224.
- VILA, L.; PASTOR, I. (2000). «Intervenció arqueològica en el pont Trencat». *Lauro* [Granollers], núm. 18, p. 17-28.
- VILA, L.; TENAS, M.; OLIVERAS, I. (1993). *El patrimoni arqueològic de la Garriga*. Sant Cugat del Vallès: Rourich.
- VILLANUEVA, M. (1994). «Aspectos de la organización económica de las villae de Hispania». *Espacio, Tiempo y Forma* [Madrid], sèrie II: *Historia antigua*, núm. 7, p. 105-139.
- VILLARONGA, L. (1960-1961). «Las monedas ibéricas con leyenda *Lauro*». *Nummus* [Porto], vol. 6, núm. 20-21, p. 59-67.
- WESSELING, P. (1735). *Vetera Romanarum Itineraria*. Amsterdam.
- WHITBREAD, I. K. (1995). *Greek transport amphorae: A petrological and archaeological study*. Atenes: British School at Athens. (Fitch Laboratory Occasional Paper; 4)
- WILLIAMS, D. F. (1995). «A petrological note on amphora fabrics from the survey and along the eastern Spanish coast». A: *A Roman provincial capital and its hinterland: The survey of the territory of Tarragona, Spain (1985-1990)*. Ann Arbor, Mich.: JRA. (Journal of Roman Archaeology Suppl. Series; 15), p. 123-132.
- WITSCHER, C. (2009). «La crisis del siglo III en Hispania: algunas reflexiones». A: *Hispania: Las provincias hispanas en el mundo romano*. Barcelona: Institut Català d'Arqueologia Clàssica, p. 473-503.
- YLL, R. (2008). *Informe de l'anàlisi palinològica del jaciment de Camps de Can Colomer*. [Inèdit]
- ZABALA, M. (2007). «Can Suari. Un assentament rural ibèric dels segles II-I aC a Llinars del Vallès». *Tribuna d'Arqueologia 2006* [Barcelona], p. 170-190.
- ZAMORA, D. (2006-2007). «L'oppidum de Burriac. Centre del poder polític de la Laietània ibèrica». *Laietania* [Martoró], núm. 17.